

УДК 331.5.024.5

*Ю.О. СПАСЕНКО, старший науковий співробітник
НДІ праці і зайнятості населення Мінсоцполітики і НАН України*

Поєднання трудових і сімейних обов'язків та особистого життя в Україні в контексті гідної праці

Постановка проблеми. Важливим соціально-економічним напрямом розвитку держави є сприяння поєднанню зайнятості та батьківства. Цей аспект став одним із десяти основних сутнісних елементів концепції гідної праці, розробленої експертами Міжнародної організації праці (МОП). В напрямі її реалізації Україна співпрацює з МОП із 2006 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У рамках співпраці України з МОП щодо гідної праці у червні 2012 року в м. Женева був підписаний „Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством соціальної політики України, всеукраїнськими об'єднаннями профспілок та всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців і Міжнародною організацією праці щодо Програми гідної праці на 2012–2015 роки” [9]. Експертами МОП було підготовлено й опубліковано два видання „Профіль гідної праці в Україні” у 2011 та 2013 роках [10, 16].

В Україні, як і в розвинутих країнах світу, все більшого значення набуває політика, спрямована на державну підтримку поєднання зайнятості та батьківських обов'язків, що позитивно впливає як на рівень зайнятості, так і народжуваності. Дослідженням даного питання у своїх роботах приділяли увагу Е.М. Лібанова, О.О. Коломієць, А.М. Костенко, З.В. Ромовська й ін.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан і дати оцінку процесу змін у сфері поєднання трудових та сімейних обов'язків і

особистого життя в контексті гідної праці в Україні за методологією МОП.

Виклад основних результатів дослідження. Чинне законодавство України щодо забезпечення поєднання роботи з сімейними обов'язками та особистим життям із метою зменшення бідності сімей із дітьми в цілому відповідає міжнародним стандартам захисту прав працюючих жінок і чоловіків. Стосовно даного питання Україна ратифікувала Конвенцію МОП № 103 про охорону материнства (переглянута в 1952 р.) та Конвенцію МОП № 156 про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками, 1981 рік. Однак не ратифікованими залишаються: Конвенція № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення, 1952 рік та нова Конвенція № 183 про перегляд Конвенції (переглянутої) 1952 року про охорону материнства, 2000 рік [8].

Охорона праці жінок є значною частиною всієї системи охорони материнства й дитинства, яка згідно зі статтею 51 Конституції України знаходиться під захистом держави [1]. Діючі норми для вагітних жінок і жінок-матерів можна оцінити як досить високі. Це стосується переведення вагітних жінок на легшу роботу із збереженням середнього заробітку; оплачуваної й досить тривалої відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами; відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку; перерви для годування дитини; обмежень при направленні у службові відрядження, залученні до надурочних робіт, до роботи у нічний час, у вихідні, святкові й неробочі дні; гарантій

вагітним жінкам і жінкам, які мають дітей, при розірванні трудового договору. Усі гарантії та пільги, що надаються жінкам у зв'язку з материнством, поширюються також на батьків, які виховують дітей без матері (у тому числі в разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі), а також на опікунів (піклувальників). Не допускається звільнення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (до шести років – за лікарськими висновками), одиноких матерів за наявності дитини віком до чотирнадцяти років або дитини-інваліда з ініціативи роботодавця, крім випадків повної ліквідації підприємства, установи, організації, коли допускається звільнення з обов'язковим працевлаштуванням. Обов'язкове працевлаштування зазначеної категорії жінок здійснюється також у випадках їх звільнення після закінчення строкового трудового договору.

Постановою Кабінету Міністрів України від 26.09.2013 № 717 схвалена Державна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року, в якій одним із проявів нерівності жінок та чоловіків відзначений неналежний рівень забезпечення умов для гармонійного поєднання сімейних і професійних обов'язків. Серед шляхів та способів розв'язання проблеми передбачено проведення інформаційних кампаній з метою висвітлення питань рівного розподілу сімейних обов'язків і відповідальності між жінками й чоловіками щодо виховання дитини [7].

У 2012 році відносна чисельність працівників, які знаходились у відпустках по догляду за дитиною до досягнення нею віку, встановленого законодавством, становила 4,2% штатних працівників, або 450,1 тис. осіб. Цей показник залишався незмінним протягом чотирьох років (із 2009 до 2012) та є максимальним, починаючи з 2002 року (коли він дорівнював 3,0%, або 367,1 тис. осіб). Загалом, за період 2002–2012 років, простежується стійка тенденція до поступового зростання даного показника. При цьому, впродовж досліджуваного періоду чисельність працівників, які перебували у відпустках по догляду за дитиною до досягнення нею віку, встановленого чинним законодавством, зросла на 22,6% (табл. 1).

Відносна чисельність жінок, які знаходились у відпустках у зв'язку з вагітністю та пологами, по відношенню до облікової чисельності штатних працівників із 2002 по 2012 рік була майже незмінною і становила 0,6% у 2002–2004, 2008, 2011, 2012 роках та 0,5% у 2005–2007, 2009 і 2010 роках. Водночас загальна чисельність таких працівниць із року в рік зменшується. Так, у 2002 році вона становила 70,9 тис. осіб, а вже у 2012-му – 63,0 тис. осіб при однаковому значенні відносного показника (0,6%). Тобто, за цей період чисельність працюючих жінок, які перебували у відпустках у зв'язку з вагітністю та пологами, скоротилася на 11%. Таке скорочення чисельності даної категорії жінок можна пояснити зменшенням чисельності найманих працівників у цілому.

1. Динаміка стану поєднання трудових і сімейних обов'язків та особистого життя в Україні за методологією МОП за 2002–2012 рр.

Показник	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Відносна чисельність працівників, які знаходились у відпустках по догляду за дитиною до досягнення нею віку, встановленого чинним законодавством, % до облікової чисельності штатних працівників¹											
Усього	3,0	3,0	3,1	3,2	3,3	3,4	3,7	4,2	4,2	4,2	4,2
Відносна чисельність жінок, які знаходились у відпустках у зв'язку з вагітністю та пологами, % до облікової чисельності штатних працівників¹											
Усього	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6	0,6
Видатки на виплату допомоги по вагітності та пологах для застрахованих осіб за рахунок ФСТВП, млн грн³											
Усього	169,9	225,8	307,3	446,9	661,5	854,2	1328,9	1493,5	1583,3	1767,0	2189,2
Видатки на виплату допомоги по вагітності та пологах для незастрахованих осіб за рахунок державного бюджету, млн грн⁴											
Усього	–	–	–	–	–	146,9	187,5	204,7	255,1	304,7	355,5
Частка економічно неактивного населення (через виконання домашніх (сімейних) обов'язків, догляд за дітьми, хворими та іншими членами сім'ї), %²											
Усього	10,9	10,6	11,2	13,3	14,5	14,9	15,7	16,4	17,4	19,2	19,2
чоловіки	5,2	5,4	3,8	3,6	5,6	6,2	6,2	7,1	8,0	9,0	8,8
жінки	14,9	14,2	16,3	19,6	20,3	20,5	21,7	22,5	23,6	25,6	25,7

Частка дітей, охоплених дошкільною освітою, % ⁵											
Усього	48	49	50	51	53	54	54	53	53	55	59
у міських поселеннях	65	65	65	64	66	66	66	64	64	65	69
у сільській місцевості	21	22	24	27	29	31	32	31	32	35	38
Кількість дошкільних закладів, тис. ⁵											
Усього	15,3	15,0	14,9	15,1	15,1	15,3	15,4	15,5	15,6	16,1	16,4
у міських поселеннях	6,9	6,7	6,7	6,7	6,6	6,6	6,7	6,7	6,7	6,8	6,9
у сільській місцевості	8,4	8,3	8,2	8,4	8,5	8,7	8,7	8,8	8,9	9,3	9,5
Сумарний коефіцієнт народжуваності (на 1 жінку) ⁵											
Усього	1,126	1,172	1,218	1,213	1,310	1,345	1,458	1,460	1,445	1,459	1,531

Джерела: ¹ Стат. зб. Праця України за 2002–2012 рр., / Державна служба статистики України; відп. за вип. І.В. Сенік. – К.: ТОВ „Август Трейд”, 2003–2013 [11].

² Стат. зб. Економічна активність населення України за 2002–2012 рр. / Державна служба статистики України; відп. за вип. І.В. Сенік. – К., 2003–2013 [12].

³ Дані про виконання бюджетів ФСТВП за 2002–2012 рр. [13].

⁴ Стат. звітність Ф№2 Звіт про державні допомоги сім'ям з дітьми станом на 1 січня за 2007–2013 рр. [14].

⁵ Стат. щорічник України за 2002–2012 рр. / Державна служба статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. – К.: ТОВ „Август Трейд”, 2003–2013 [15].

Кошти на виплату допомоги по вагітності та пологах виділяються з Державного бюджету України й бюджету Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (ФСТВП). Обсяг коштів для виплати допомоги по вагітності та пологах застрахованим особам у системі соціального страхування з тимчасової втрати працездатності збільшився у 12,9 раза: із 169,9 млн грн у 2002 році до 2189,2 млн грн у 2012-му. Для застрахованих осіб розмір допомоги обчислюється виходячи з середньої заробітної плати за попередні шість місяців до настання страхового випадку. Допомогу виплачує роботодавець із коштів, які він одержує з Фонду на підставі поданої ним заяви-розрахунку. Роботодавець має право розглядати документи застрахованої особи на виплату допомоги протягом 10 днів, а Фонд у свою чергу розглядає заяву роботодавця також протягом 10 днів. У встановленому порядку застрахована особа може одержати допомогу лише в найближчий час для одержання заробітної плати в підприємстві. Тобто, застрахована особа може одержати допомогу по вагітності та пологах у кращому випадку через три тижні після подання документів на її одержання. Раніше, до запровадження єдиного внеску (ЄВ), роботодавець виплачував допомогу за рахунок зменшення сплати страхових внесків до Фонду й час одержання допомоги не перевищував

двох тижнів. Запровадження ЄВ без реформування механізму виплати допомоги за рахунок ФСТВП негативно вплинуло на соціальний захист вагітних жінок. Крім того, у 2012 і 2013 роках була тривала затримка виплати даного виду допомоги.

Бюджетні видатки на надання допомоги по вагітності та пологах для незастрахованих у системі соціального страхування жінок становили у 2007 році 146,9 млн грн, у 2012-му – 355,5 млн грн. Тобто, за останні шість років державні видатки на даний вид виплат зросли у 2,4 раза. Допомогу по вагітності й пологах незастрахованим особам (непрацюючим жінкам і приватним підприємцям, які не сплачували внески до ФСТВП) у 2013 році виплачували в розмірі 25% прожиткового мінімуму для працездатних осіб із розрахунку на місяць: із 1 січня – 286 грн 75 коп.; із 1 грудня – 304 грн 50 коп.

На труднощі у поєднанні виконання трудових та сімейних обов'язків вказує той факт, що з року в рік неухильно зростає частка економічно неактивного населення через виконання домашніх (сімейних) обов'язків, догляд за дітьми, хворими й іншими членами сім'ї. Так, за даними Держслужби статистики України (табл. 1) за останні одинадцять років відносно значення даного показника зросло на 8,3 в. п.: з 10,9% у 2002 році до 19,2% у 2012-му. Серед неактивного населення, яке не шукає роботу через наяв-

ність сімейних обов'язків (догляд за дітьми та іншими членами сім'ї), більшість – жінки. Їхня чисельність серед неактивного населення зросла з 14,9 % у 2002-му до 25,7% у 2012 році. Частка чоловіків, які не шукають роботу через наявність сімейних обов'язків, набагато менша, ніж відповідна частка жінок – із 5,2 % загальної чисельності неактивного населення чоловічої статі у 2002 році їхня чисельність збільшилася до 8,8 % у 2012-му. Тобто, гендерні диспропорції у даному аспекті залишаються на досить високому рівні.

У законодавчому порядку в Україні встановлено три різновиди державної сімейної допомоги, які переглядаються одночасно зі зміною розміру прожиткового мінімуму населення.

Перший – це державна допомога у разі народження дитини, яка була запроваджена у 2005 році й до 2007-го її фінансування здійснювалося за рахунок коштів ФСТВП та державного бюджету. Починаючи з 2007 року, зазначені видатки повністю фінансуються з державного бюджету через органи праці й соціального захисту населення. Видатки на цей вид допомоги у 2012 році становили 14949,1 млн грн, а загальна кількість виплат

допомоги при народженні на кожну дитину протягом цього року – 10967719 од. У 2005 році (рік запровадження виплат) їхня сума становила 1526,8 млн грн. Тобто, за даний період видатки на цей вид допомоги збільшились у 9,8 раза [14].

Допомога виплачується одному з батьків (опікуну) дитини, незалежно від того, чи продовжують вони працювати. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1751 „Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми” [6] допомога при народженні дитини, яка народилася після 08.04.2011 року, надається в сумі, кратній 30 розмірам прожиткового мінімуму (ПМ), – на першу дитину; кратній 60 розмірам ПМ, – на другу; кратній 120 розмірам ПМ, – на третю і кожну наступну дитину. Виплата допомоги здійснюється одноразово у десятикратному розмірі ПМ при народженні дитини, решта суми допомоги на першу дитину виплачується протягом 24 міс., на другу – 48 міс., на третю й кожну наступну дитину – 72 міс. рівними частинами. При цьому така допомога надається у розмірах ПМ для дітей віком до шести років, встановленого на день народження дитини (табл. 2).

2. Розміри державної допомоги при народженні дитини у 2013–2014 рр., грн

Показник	3 1.01.2013	3 1.12.2013	3 1.07.2014	3 1.10.2014
<i>Перша дитина – виплата:</i>				
загальна	29 160	30 960	31 770	33 060
одноразова	9 720	10 320	10 590	11 020
місячна	810	860	882,5	918,33
<i>Друга дитина – виплата:</i>				
загальна	58 320	61 920	63 540	66 120
одноразова	9 720	10 320	10 590	11 020
місячна	1 012,5	1 075	1 103,13	1 147,92
<i>Третя дитина і кожна наступна – виплата:</i>				
загальна	116 640	123 840	127 080	132 240
одноразова	9 720	10 320	10 590	11 020
місячна	1 485,0	1 576,67	1 617,92	1 683,61

Джерела: [2, 6].

Другий вид – це допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, яка надається протягом трьох років, якщо один із батьків вирішив припинити працювати, щоб доглядати за дитиною, або працює на умовах неповного робочого часу. Розмір допомоги дорівнює різниці між 100% ПМ, встановленого для працездатних осіб (з 1 січня 2013 р. – 1147 грн, з 1 грудня 2013 р. – 1218 грн), та середньомісячним сукупним

доходом сім'ї на одну особу за попередні шість місяців, але не менше 130 грн (гарантований мінімум). Сумарні видатки на зазначений вид допомоги збільшилися з 728,5 млн грн у 2004 році до 6570,1 млн грн (17443412 од. виплат) – у 2012-му, або у 9 разів.

Третій вид – допомога, яка надається на кожну дитину згідно зі статусом їх батьків (одинокі матері, вдови, вдівці, опікуни, ба-

гатодітні сім'ї). Видатки на зазначений вид допомоги збільшилися з 1237,5 млн грн у 2004 році до 2917,0 млн грн (9026461 од. виплат) – у 2012-му, або у 2,4 раза.

Допомога на дітей одиноким матерям, одиноким усиновителям, матері (батьку) у разі смерті одного з батьків, які мають дітей віком до 18 років (якщо діти навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних, а також вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації, – до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років), надається у розмірі, що дорівнює різниці між 50% ПМ для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї з розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не ме-

нше 30% ПМ для дитини відповідного віку. Розмір допомоги у 2013 році встановлений для дітей до шести років: з 1 січня – мінімальний – 291,6, максимальний – 486 грн; з 1 грудня – мінімальний – 309,6, максимальний – 516 грн; для дітей від 6 до 18 років: з 1 січня – 363 і 605 грн відповідно; з 1 грудня – 385,8 та 643 грн; для дітей від 18 до 23 років: з 1 січня – 344,1 і 573, 5 грн, з 1 грудня – 365, 4 та 609 грн.

Запроваджені види допомоги для сімей із дітьми дають змогу поліпшити умови їхнього життя, однак вони стимулюють батьків залишатися поза ринком праці. Саме жінки в Україні використовують в основному право на батьківську відпустку, що обмежує їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

Правове забезпечення відпустки і допомоги по вагітності та пологах

Відповідне законодавство включає КЗпП (від 10.12.1971 №322-VIII), Закон України „Про державну допомогу сім'ям з дітьми” (від 21.11.1992 № 2811-XII), Закон України „Про відпустки” (від 15.11.1996 № 505/96-ВР), Закон України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням” (від 18.01.2001 № 2240-III). Мінсоцполітики та Мінфін забезпечують державний нагляд за виконанням програм виплати допомоги. МОЗ та управління охорони здоров'я органів місцевого самоврядування забезпечують загальний контроль і координацію надання медичної допомоги вагітним жінкам.

Працюючі жінки мають право на оплачувану відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю 126 днів (70 днів до очікуваної дати народження дитини та 56 днів після неї (у випадку ускладнених або багатоплідних пологів – 70 днів). Жінкам, віднесеним до 1–4 категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, допомога по вагітності та пологах виплачується за 180 календарних днів зазначеної відпустки (90 – до пологів та 90 – після пологів). Зазначена допомога обчислюється сумарно та надається жінкам у повному обсязі незалежно від кількості днів відпустки, фактично використаних до пологів. Жінкам, які усиновили новонароджених дітей безпосередньо з пологового будинку, надається відпустка з дня усиновлення тривалістю 56 календарних днів (70 календарних днів – при усиновленні двох і більше дітей) з виплатою державної допомоги у встановленому порядку. Допомога по вагітності та пологах надається застрахованій особі у розмірі 100 відсотків середньої заробітної плати (доходу) і не залежить від страхового стажу.

Жінкам (у тому числі неповнолітнім), які не застраховані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування допомога у зв'язку з вагітністю та пологами надається у розмірі 100 відсотків середньомісячного доходу (стипендії, грошового забезпечення, допомоги по безробіттю тощо) жінки, але не менше 25 відсотків від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для працездатної особи із розрахунку на місяць.

Джерело: Національне законодавство [2, 3, 4]

Правове забезпечення батьківської відпустки по догляду за дитиною

Відповідне законодавство включає КЗпП України (від 10.12.1971 № 322-VIII), Закон України „Про відпустки” (від 15.11.1996 № 505/96-ВР), Закон України „Про державну допомогу сім'ям з дітьми” (від 21.11.1992 № 2811-XII) та Закон України „Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” (від 08.09.2005 № 2866-IV). Законодавством України визначені рівні права та обов'язки щодо виховання дитини для батька та матері. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2012 р. № 1002-р було схвалено Концепцію Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року, що, поміж іншого, передбачає проведення інформаційних кампаній з метою висвітлення питань рівного розподілу сімейних обов'язків та відповідальності між жінками і чоловіками щодо виховання дитини.

Законом України „Про відпустки” передбачено, що після закінчення відпустки у зв’язку з вагітністю та пологами за бажанням жінки їй надається відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Підприємство за рахунок власних коштів може надавати жінкам частково оплачувану відпустку та відпустку без збереження заробітної плати для догляду за дитиною більшої тривалості. Ця відпустка може бути використана повністю або частинами також батьком дитини, бабою, дідом чи іншими родичами, які фактично доглядають за дитиною, або особою, яка усиновила чи взяла під опіку дитину, та одним із прийомних батьків. За бажанням жінки або осіб, зазначених вище, у період перебування їх у відпустці для догляду за дитиною вони можуть працювати на умовах неповного робочого часу або вдома. При цьому за ними зберігається право на одержання допомоги в період відпустки для догляду за дитиною. Жінкам, які усиновили дитину з числа дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування, старше трьох років, надається одноразова оплачувана відпустка у зв’язку з усиновленням дитини тривалістю 56 календарних днів (70 календарних днів – у разі усиновлення двох і більше дітей) без урахування святкових і неробочих днів після набрання законної сили рішенням про усиновлення дитини. Ця відпустка може бути використана також батьком дитини. Жінкам, які усиновили дитину (або одночасно двох і більше дітей), надаються відпустки для догляду за нею на умовах і в порядку, встановлених статтями 179 та 181 КЗпП України (стаття 182 КЗпП України). Жінці, яка працює і має двох або більше дітей віком до 15 років, або дитину-інваліда, або яка усиновила дитину, одинокій матері, батьку, який виховує дитину без матері (у тому числі й у разі тривалого перебування матері в лікувальному закладі), а також особі, яка взяла дитину під опіку, чи одному із прийомних батьків надається щорічно додаткова оплачувана відпустка тривалістю 10 календарних днів без урахування святкових і неробочих днів.

Законом України „Про державну допомогу сім’ям з дітьми” передбачено, що допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку виплачується щомісяця з дня призначення допомоги по догляду за дитиною по день досягнення дитиною вказаного віку включно. Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку надається у розмірі, що дорівнює різниці між прожитковим мінімумом, встановленим для працездатних осіб, та середньомісячним сукупним доходом сім’ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців, але не менше 130 гривень.

Джерело: Національне законодавство [2, 4, 5, 7]

Поєднанню трудових і сімейних обов’язків сприяє наявність дошкільних навчальних закладів у країні, які щорічно поповнюються, що дає можливість підвищувати охоплення ними дітей. У 2012 році в Україні налічувалося 16,4 тис. дошкільних закладів, із них 6,9 – у міських поселеннях, 9,5 тис. – у сільській місцевості. Частка дітей, охоплених дошкільною освітою, зросла на 11 в. п. з 48% – у 2002 році до 59% – у 2012-му. При цьому за досліджуваний період спостерігається зростання даного показника як у міських поселеннях (на 4 в. п.), так і в сільській місцевості (на 17 в. п.). Однак незважаючи на те, що у містах кількість дошкільних навчальних закладів менша на 27,4%, ніж у селах, частка охоплення міських дітей дошкільною освітою вища на 45%. Тобто, можна припустити, що у містах батьки (в основному – матері) після народження дитини намагаються якомога раніше відновити свою активність на ринку праці.

Незважаючи на інвестиції у сімейну допомогу, сумарний коефіцієнт народжуваності в Україні досі знаходиться на рівні, нижчому за рівень заміщення, і зріс із 1,126 живонароджень на одну жінку (чисельність ді-

тей, яку може народити в середньому одна жінка за існуючих рівнів плідності) у 2002 році до 1,531 – у 2012-му. Слід зазначити, що у 2012 році він відчутно зріс порівняно з 2011-м (1,459).

Висновки. Аналіз сучасного стану у сфері поєднання трудових та сімейних обов’язків й особистого життя в контексті гідної праці показав, що на нинішній час в Україні чинні норми законодавства по даному питанню загалом є сприятливими для молодих сімей з дітьми, для матерів (або осіб, що фактично доглядають за дитиною), які працюють на умовах неповного робочого часу чи вдома. Це стосується як надання відпусток, так і допомог у зв’язку з вагітністю та пологами; по догляду за дитиною до досягнення нею віку, встановленого чинним законодавством. Існують також додаткові виплати для багатодітних і малозабезпечених сімей. Однак проблемним питанням залишається ставлення роботодавців до материнських та сімейних обов’язків жінок при їх прийманні на роботу. Продовжується практика відмови від зарахування на посаду молодих жінок, або тих, які мають маленьких дітей. У приватному секторі економіки

вона поширеніша, ніж у державному, внаслідок недостатнього нагляду й слабого регулювання відповідними державними органами. Роботодавці в приватному секторі зазвичай ігнорують необхідність надавати пільги, зокрема допомогу або відпустку по вагітності та догляду за дитиною. Тому багато жінок віддають перевагу роботі в низькооплачуваному державному секторі, де дискримінаційна практика приймання на роботу є менш явною, а виплата допомоги по вагітності та пологах, по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку

надійніша. При цьому актуальним залишається законодавче встановлення норм надання працюючим батькам додаткових можливостей на ринку праці, створення умов для реалізації права батька на догляд за дитиною, посилення гнучкості у використанні відпусток по догляду за дитиною, поліпшення якості та більшої доступності дошкільної освіти. Усе це створить умови для поєднання працюючими батьками, зокрема жінками, трудових і сімейних обов'язків та особистого життя й сприятиме підвищенню рівня гідної праці в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. / Редакція від 02.03.2014, підстава 742-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України „Про державну допомогу сім'ям з дітьми” від 21.11.1992 № 2811-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>.
3. Закон України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням” від 18.01.2001 № 2240-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
4. Закон України „Про відпустки” від 15.11.1996 № 505/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/504/96>.
5. Закон України „Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 08.09.2005 №2866-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 №1751 „Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.09.2013 №717 Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/717-2013>.
8. Conventions. International organization of labour [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ilo.org.ua/DocLib/Forms/conventions.aspx>.
9. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством соціальної політики України, всеукраїнськими об'єднаннями профспілок та всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців та Міжнародною організацією праці щодо Програми гідної праці на 2012 – 2015 роки. – Міністерство соціальної політики України. Міжнародна організація праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU12251.html.
10. Профіль гідної праці в Україні ; під ред. В.В. Іванкевича. – МОП, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports>.
11. Праця України за 2002–2012 рр. : Стат. зб. / Державна служба статистики України ; відп. за вип. І.В. Сенік. – К. : ТОВ „Август Трейд”, 2003–2013.
12. Економічна активність населення України за 2002–2012 рр. : Стат. зб. / Державна служба статистики України ; відп. за вип. І.В. Сенік. – К., 2003 – 2013.
13. Дані про виконання бюджетів ФСТВП за 2002–2012 рр.
14. Статистична звітність Ф №2 Звіт про державні допомоги сім'ям з дітьми станом на 1 січня за 2007–2013 рр. – Мінсоцполітики України.
15. Стат. щорічник України за 2002–2012 рр. / Державна служба статистики України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : ТОВ „Август Трейд”, 2003 – 2013.
16. Decent work country profile: Ukraine / International Labour Office, ILO/EC Project “Monitoring and Assessing Progress on Decent Work” (MAP). – Geneva: ILO, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports>.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2014 р.

* * *